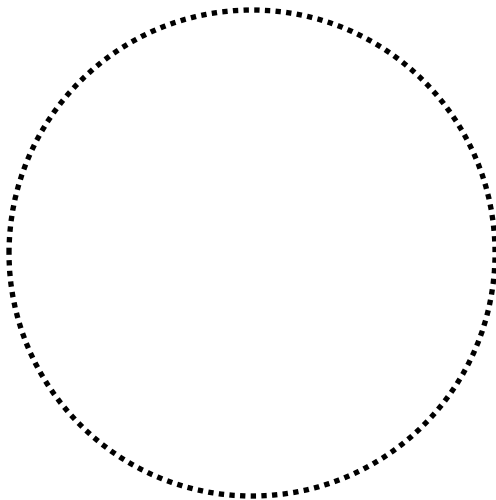

Név:

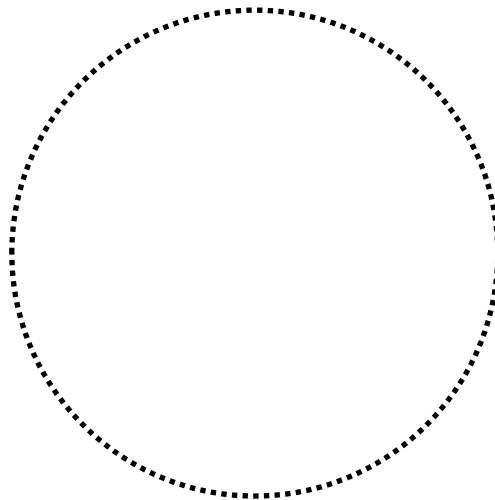
Dátum:

Kérdések:

1. Milyen rendszerben kristályosodik a **GALENIT** (Koch-Sztrókey: Ásványtan 2, 475-477. oldal)?
(add meg az osztály mindkét tanult nevét):
.....; .....
Mi a galenit képlete? .....
2. Jellemző kristályformák, indexekkel: .....
.....
.....
3. A 373. ábrában színezd ki PIROSRA, hogyan koordinálja (=veszi körül) a fekete ólmot *oktaéder* alakzatban a fehér kén? Ez pontosan hány közvetlen kén szomszédot jelent az ólomnak?
.....
Hasonlóképpen, hány közvetlen ólom szomszédja van a kénnek? .....
4. A 374-375. ábrákban a kristálylapokra írd rá az index mellé a formák nevét is! Készítsd el a rajzokhoz a sztereografikus projekciót. A projekción tüntesd fel a kristályosztályra jellemző szimmetriaelemeket is.

374. ábra

375. ábra

5. Milyen kristályforma szerint (név, index) hasad a galenit?

.....

Ez hány irányt jelent és vajon milyen szöget (derékszög, 60 / 120 °, általános, nem könnyen felismerhető szög) a hasadási síkok közt?

.....

6. Add meg az összes, a leírásban szereplő, számodra ismeretlen kifejezést, jelölést (akár ásványtani, akár bármi más területről származik! (Órán megbeszéljük, illetve ha tudsz, nézz utána, és meg is adhatod az általad begyűjtött értelmezést!)

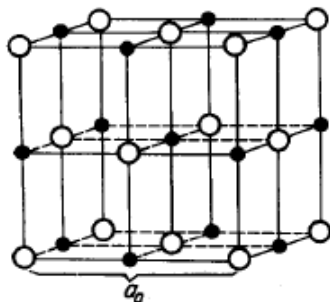
b) csoport

Kősó-típusú szerkezetek

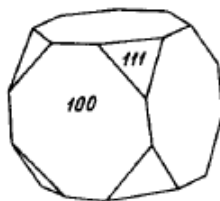
***a)* EGYSZERŰ SZULFIDOK**

Galenit, PbS. Összetétele: Pb 86,6% és S 13,4%. A benne található leggyakoribb elemek: Ag (l. alább), Cu, Zn, néha Ge, Bi, Fe, As, Sb, Mo. Ezek legtöbbjét mikroszkóppal is észlelhető zárványként tartalmazza.

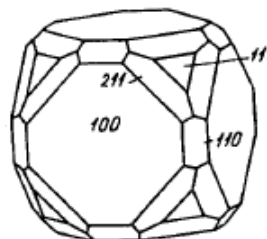
Krist. Szabályos holoéderes. Kősórács (373. ábra). $O_h^8-Fm\bar{3}m$. $a_0 = 5,93 \text{ \AA}$. Szép és jól fejlett kristályain főleg az atomokkal legsűrűbben megrakott síkok, a hexaéder és az oktaéder lapjai uralkodnak (374—375. ábra). Gyakoribb formák még az (110), (211), (221) és (331), keskeny lapokkal nagyobb indexjegyű triakisoktaéderek, ikozitetraéderek is szerepelhetnek. Törzslások, felületi

373. ábra. Galenit-szerkezet.
Kősó-típusú rács

374. ábra.
Galenit

375. ábra.
Galenit

visszamaródások, görbült íves lapok a gyakori jelenségek közé tartoznak. Tömeges-vaskos, szemcsés-pátos halmazokban és szőlős-vesés, cseppköves alakzatokban még inkább ismert. Ikertörvény (111), mely szerint lemezesen vagy táblásan lapult kristályok nőnek össze. A leggyakoribb szulfidos telérasványok közé tartozik. A kősórácsból eredően hasadása (100) sz. kitűnő, ami egyik legjellemzőbb fizikai sajátsága és ismertetőjele. Ritkán az (111) sz. elválás is észlelhető, de ez csak egyes lelőhelyekre korlátozódik, és a mikroszkópos megfigyelés szerint Bi_2S_3 -lemezek orientált behelyezkedéséből ered. Transzláció az (100) síkon a [011] irányban könnyen létrejön, de több más irány szerint is siklatás állhat elő. $K = 2,5$, kissé engedékeny. $S = 7,4$. Élénk fémfényű, különösen a hasadási felületen. A fennőtt kristályok lapjai néha kissé bágyadtabbak.

Színe világos ólomszürke. Idővel sötétebb ólomszürkére futtatódik. Opak, fénytörése: $n_{\text{Na}} = 4,30$, abszorpciós indexe $\kappa_{\text{Na}} = 0,40$.

Ércm. ragyogó tiszta fehér, a mellette levő többi ércásvány reflexiók színének megítéléséhez jó összehasonlításként szolgál. $R_{\text{zöld}} = 43,4\%$, $R_{\text{sárga}} = 41,6\%$, $R_{\text{vörös}} = 40,1\%$. Teljesen izotrop.

Olv. p. 1115°C . Szélen hevítve hevesen pattogzik, amit a gyakori finom üregeesség vagy gázárvány okoz; majd SO_2 eltávozása közben ólomgömbbé olvad, és PbO -verődék keletkezik. HNO_3 oldja, közben kén és PbSO_4 válik le.

A galenit a legfontosabb ólomásvány. Az ólomtermelés szinte kizárólag ehhez az ércásványhoz kapcsolódik. — Jelentőségét fokozza, hogy mindig tartalmaz ezüstöt, többnyire $0,01$ – $0,3\%$ -ot, néha 1% -ot, sőt többet is. Ezüsttartalma $0,01\%$ -ig a szerkezetileg beépült Ag_2S -ból ered, a többi különböző ezüstércásványok (stefanit, pirargirit, polibázit, argentit) finom eloszlású árványosságából származik. A galenit nagy tömegű előfordulása és leművelése folytán a belőle kinyerhető ezüst mennyisége több, mint amennyi a többi ezüst-ércekből együttesen kitermelhető, egyben tehát a legfontosabb ezüstérc is.

Képz., lelőhely. Képződését tekintve megtalálható a nagyobb hőmérsékletű magmás (pegmatitos) kialakulásokban is, de csak szórványosan és alárendelt mennyiségben. Igazán csak a *hidrotermás* érctelepekben otthonos, és azoknak minden típusában, széles hőmérsékleti határok között keletkezik. A legközségebbi hidrotermás ércásvány. A Kárpát-övezetnek úgyszólván minden szubvulkáni szulfidos nemesfém-érctelepében megtalálható. Hazánkban a mátrai Gyöngyösoroszi bánya ércének egyik fő ásványa. Kisebb mennyiségben a recski ércesedés kísérője, és a Börzsöny-hegységi ércesedésben is megtaláljuk. A Velencei-hegységi Pátka mellett ugyancsak hidrotermás szfalerit—galenites ércet ismerünk a gránitban (Szűzváron és Kőrakáshegyen). A szlovákiai Banská Štiavnica (Selmechánya) és a Szlovák Érchegység néhány ércbányája szintén említhető, valamint a Gutin-hegységi szubvulkáni hidrotermás ércesedések közül különösen Baia Sprie (Felsőbánya), Herja (Herzsa) és Capnic (Kapnikbánya). Az Erdélyi Érchegység több bányájában szintén folyik galenittermelés. — Fontos ércesedési forma a karbonátos kőzetekben létrejött metasomatikus (hidrotermás) galenit—szfalerit-betelepülés. — Ide tartozik a megkutatott (de nem művelő) szabadbattyáni Szárhegy galenitje; jelentősebb az erdélyi Rodna, nagyméretűek a karintiai (Ausztria) Bleiberg, a Júli-Alpokban Raibl (Cave di Predil, Olaszország), a Krakói Júraban Tarnowskie Góry (Tarnowitz, Lengyelország), a németországi Aachen, Jugoszláviában Trepča, ezenkívül Nyericsinszk (K-Szibéria, SZU) és Leadville (Colorado, USA). — A galenit üledékes képződésű is lehet, de csak egyes agyagos-márgás, bitumenes kőzetekhez kapcsolódva: Mechernich (Eifel-hegység), Meggen (Westfalia) és Mansfeld (Harz-hg., Németország).

Az érctelepek oxidációs övében a galenit könnyen elbomlik: PbSO_4 anglezit, majd ebből PbCO_3 cerusszit jön létre. Ezeken kívül egyéb másodlagos ásvány: foszfát, pl. piromorfit, $\text{Pb}_3(\text{PO}_4)_3\text{Cl}$; arzenát $\text{Pb}_3(\text{AsO}_4)_3\text{Cl}$ = mimetezit és más ólomtartalmú vegyület keletkezhet.

Felhaszn. A galenit elsősorban a fémólm-előállítás ásványa. Az ólom felhasználása nagyon sokféle: ötvözfém (betűfémhez, forrasztóórnához és más ötvözetekhez), vízvezetési nyomó- és lefolyócsövek, akkumulátorlemezek, a kémiai ipar ólomvegyületei, festékek (ólomfehér, minium, krómsárga), zománcok stb. készítéséhez alkalmazzák.